

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 27/2020

”Kyllä me suunnitellaan, ennakoidaan ja kehitetään” – Ennakointi Oulun ammattikorkeakoulussa

Ahvenlampi Sari, Kinnunen Ismo

6.5.2020 ::

Ennakointi on osa strategista päätöksentekoa. Se auttaa tekemään päätöksiä, jotka ovat kestäviä tulevaisuudessa. Miten ennakointia tehdään Oulun ammattikorkeakoulussa (Oamk) ja mihin asioihin siinä on tarpeen kiinnittää huomiota? Miten varmistetaan, että opetus ja tki-työ pystyvät vastaamaan tulevaisuuden osaamistarpeisiin?

Ennakoinnin ja arvioinnin tavoitteena on tukea ja laajentaa päätöksenteossa käytettävää tietopohjaa [1] [2]. Ne ovat välineitä yhteiseen oppimiseen, ymmärtämiseen ja tiedon tuottamiseen. Ennakointi tuottaa tulevaisuustietoa, auttaa hahmottamaan sitä ja tukee päätöksentekoa. Olennaista on, että tieto jalostetaan käytännön toimenpiteiksi.

Ennakointityö voi olla sekä määrällistä että laadullista tiedon tuottamista, sen käsittelyä, analysointia ja arviointia. Tärkeää on luoda mahdollisimman kokonaisvaltainen ja selkeä kuva niistä haasteista ja mahdollisuuksista, joita tulevaisuus sisältää. Ennakoinnilla etsitään vastauksia kysymyksiin: ”Mitkä tapahtumat ovat mahdollisia?” ja ”Mikä merkitys näillä tapahtumilla on toimintaan?”

Ennakointi kytkeytyy vahvasti strategiaan ja strategiseen päätöksentekoon. Tässä ennakoinnilla tulisi olla niin merkittävä rooli, että strategia on nähtävä ennakointiprosessin viimeisenä vaiheena (esimerkiksi [3]). Yhteyttä kuvataan käsitteellä strategy foresight, jolla tarkoitetaan kykyä luoda tulevaisuuskuvia ja hyödyntää niistä nousevia mahdollisuuksia ja ymmärrystä organisaatiossa. [4]

Lähtökohdat ennakointityössä

Oamkin ulkoisessa auditoinnissa yhdeksi kehittämiskohteeksi nousi ennakointitiedon aiempaa systemaattisempi kerääminen ja tietojen hyödyntäminen toimintojen kehittämisessä, erityisesti koulutuksen suunnittelussa. Ennakoinnin kartoitus aloitettiin syksyllä 2018 lähtökohtana selvittää, mitä erilaisia tapoja koulutusosastoilla on ennakoita tulevaisuuden koulutustarpeita.

Ennakointi jaettiin muiden toimijoiden keräämän tiedon hyödyntämiseen ja omaan ennakointityöhön. Ennakointitiedon ulkopuolisia tuottajia koottiin henkilöstöintraan. Koulutus- ja tki-johtajia, tutkintovastaavia ja tiimpäälliköitä käytiin haastattelemassa koulutusosastoittain. Lisäksi omana ryhmänään haastateltiin ylempien ammattikorkeakoulujen tutkintovastaavia sekä yrittäjyydestä vastaavia henkilöitä. Haastatteluryhmiä oli 12 ja haastateltavia yhteensä 48.

Haastattelujen jälkeen näkökulmaa syvennettiin tiiviillä kyselyllä, joka tehtiin elo-syyskuussa 2019 opetustehtävissä toimiville. Kyselyssä selvitettiin ennakointikäytäntöjen toimivuutta ja kehittämistarpeita. Kysely lähetettiin 388 opettajalle ja siihen saatiin vastauksia 183 henkilöltä, joten vastausprosentti oli 47 %.

Miten ennakointityötä tehdään Oamkissa?

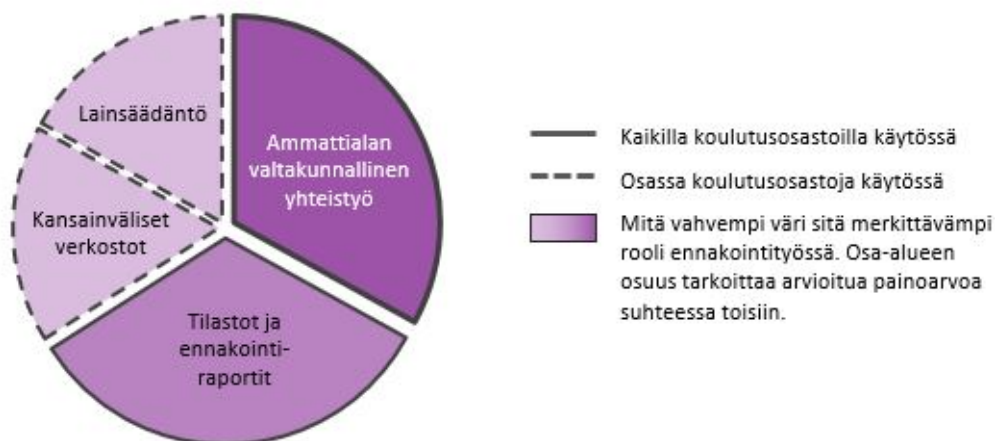
Ennakointi voidaan jakaa lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin ennakointiin. Haastattelujen pohjalta todettiin, että ennakointityötä tehdään koulutusosastoilla monella tapaa ja hyviä käytänteitä löytyy paljon. Ennakointia tapahtuu pääsääntöisesti kolmella eri tavalla:

- osallistumalla oman alan kehittämistyöhön ja seuraamalla sitä
- sidosryhmäyhteistyön avulla
- kartoitusten ja analyysien avulla.

Nämä kaikki kolme osa-aluetta jakaantuvat edelleen pienempiin kokonaisuuksiin. Selvimmin haastatteluissa nousi esiin lyhyen aikavälin ennakointi, jossa ennakointilähteitä voivat olla yritys- ja työelämäyhteydet, opiskelijat ja koulutukseen hakeutujat ja erilaiset barometrit. Keskipitkällä aikavälillä toistuvat esimerkiksi tilastolliset lähteet, ekstrapolointi ja julkinen tieto, kuten mediat. Pitkällä aikavälillä voidaan viitata esimerkiksi Sitran megatrendeihin, tutkimusjulkaisuihin ja esimerkiksi OKM:n, OPH:n ja TEM:n toimialakohtaisiin selvityksiin. ^[5] Ennakointikäytännöissä havaitaan Oamkissa sekä lyhyen, keskipitkän että pitkän aikavälin ennakointia.

Yleisin ennakointitapa linkittyy oman alan kehittämiseen ja seuraamiseen

Haastatteluissa nousikin vahvana esille oman koulutusalan seuraaminen ja siihen liittyvä kehittämistyö (kuvio 1). Erityisesti ammattialan valtakunnalliseen yhteistyöhön liittyvä toiminta näyttäytyy yhtenäisenä läpi koko Oamkin. Lisäksi koulutusosastoilla seurataan alaan liittyviä tilastoja ja ennakointiraportteja. Osalla koulutusosastoja lainsäädännön muutosten seuraaminen on erityisen tärkeää, jotta tutkinto antaa pätevyyden toimia alalla.

KUVIO 1. Oamkissa seurataan ja osallistutaan erityisesti ammattialan valtakunnalliseen yhteistyöhön sekä tarkastellaan tilastoja ja ennakointiraportteja. Lisäksi seurataan lainsäädäntöön liittyviä muutoksia ja osallistutaan kansainvälisiin verkostoihin

Kansainvälisten verkostojen avulla saadaan näkymää alan keskeisiin ja vahvistumassa oleviin muutostrendeihin. Kansainvälisiä verkostoja hyödynnetään osassa tutkinto-ohjelmia vahvasti, mutta tämä on myös selkeä kehittämiskohde.

Ennakointitietoa on tarjolla runsaasti ja tiedon käyttäjän näkökulmasta ongelmaksi muodostuu tarpeisiin soveltuvan ennakointitiedon löytäminen. Ennakoinnin ja siihen keskeisesti liittyvän seurannan kohteiden määrittelyllä on linjattava ne asiat, joihin kohdistettu työ tuottaa eniten arvoa. Näiden määrittely on erityisen tärkeää koko ennakoinnin onnistumiselle. Toimialaympäristön seurannassa on olennaista kysyä: "Miksi tätä pitäisi seurata?" ja "Miksi tämä on tärkeää?" Näin hahmotetaan kokonaisuudesta olennaiset asiat ja tehdään ennakoinnista analyttisempää.

Sidosryhmäyhteistyön hyödyntäminen ennakoinnissa kannattaa

Toinen selkeästi haastatteluissa esille noussut asia oli sidosryhmäyhteistyön hyödyntäminen ennakoinnissa (kuvio 2). Sidosryhmäyhteistyössä vahvasti näkyvillä ovat erityisesti vuorovaikutus, keskustelut ja tapaamiset yhteistyökumppaneiden kanssa. Kiinteä yhteistyö ja vapaa vuorovaikutus koetaan erityisen hedelmälliseksi: näin saadaan säännöllisesti tietoa siitä, millaista osaamista työelämässä tarvitaan. Tämä osa-alue nousi voimakkaasti esiin Oamkin kaikilla koulutusosastoilla.

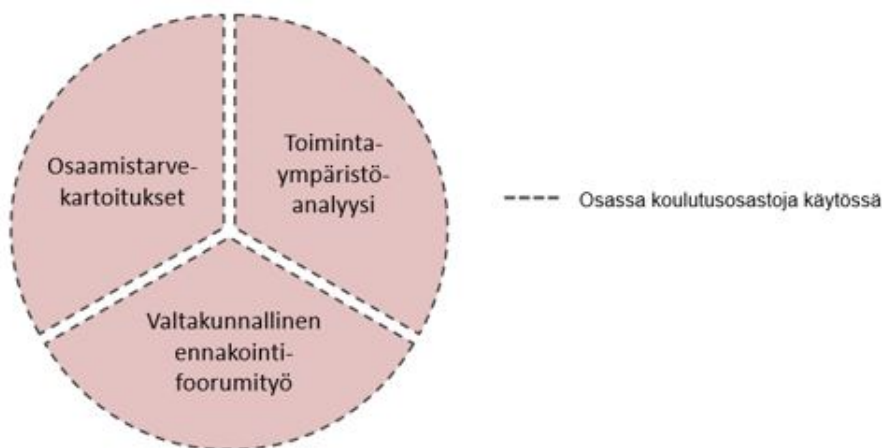
KUVIO 2. Sidosryhmäyhteistyössä vahvimpana näkyvät vuorovaikutus, keskustelut ja tapaamiset. Lisäksi hyödynnetään kyselyjä, palautteita ja tutkimuksia. Hankeyhteistyö kautta saadaan näkymiä tulevaisuuden osaamistarpeisiin

Oamkissa tehdään myös sidosryhmäkyselyitä ja -tutkimuksia sekä käydään läpi esimerkiksi annettuja palautteita harjoitteluista tai opinnäytetöistä. Kolmantena osa-alueena sidosryhmäyhteistyössä nousivat esiin hankkeet. Osassa koulutusosastoja hankeyhteistyö on aktiivista, ja yhteisen kehittämisen kautta avautuu näkökulmia tulevaisuuden ennakointiin. Osalla koulutusosastoja tämä osa-alue jää kuitenkin hyödyntämättä vähäisen hankekannan vuoksi, ja sitä on tarpeen kehittää.

Sidosryhmäyhteistyötä on yhtenäistetty ja kehitetty viime vuosina kumppanuuden näkökulmasta tavoitteena vastavuoroisuus. Yhteistyössä kehitetään sekä Oamkin toimintaa että työelämää. Keskeisten kumppaneiden kanssa tehdään kumppanuussopimus ja suunnitellaan yhteistyötä vuositasolla. Sopimuksessa määritellään muun muassa sitä, miten koulutus vastaa paremmin työelämän tarpeisiin.

Kartoitukset ja analyysit ovat selkeästi toimivia kokonaisuuksia siellä missä niitä hyödynnetään

Yhtenä ennakointikokonaisuutena haastatteluissa esiin nousivat kartoitukset ja analyysit, jotka voidaan jakaa kolmeen selkeään kokonaisuuteen: osaamistarvekartoitukset, toimintaympäristöanalyysi ja valtakunnallinen ennakointifoorumityö (kuvio 3). Osassa koulutusosastoja kartoitukset ja analyysit ovat selkeä osa ennakointityötä, ja ne tuottavat arvokasta tietoa päätöksenteon ja kehittämisen tueksi.

KUVIO 3. Osaamistarvekartoitukset, toimintaympäristöanalyysi ja valtakunnallinen ennakointityö tuovat selkeyttä ja jämäkkyyttä ennakointiin

Osaamistarvekartoitukset ja toimintaympäristöanalyysi systemaattisesti toteutettuna ja säännöllisesti tarkasteltuna sekä uusittuina tuovat ennakointiin jämäkkyyttä. Näiden ohessa valtakunnallinen foorumityö – laajana verkostotyönä – on oleellisesti varmistamassa, että organisaation tai koulutusalan strategia ja toiminta ovat sopusoinnussa alan ja toimintaympäristön valtakunnallisen kehityksen kanssa.

Valtakunnallisessa ennakointi-foorumityössä on vahvasti esillä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen [Osaamisen ennakointi-foorumi](#) ^[6], joka koostuu yhdeksästä eri aloja edustavasta ennakointiryhmästä sekä ohjausryhmästä. Oamkin edustajia on mukana kolmessa eri ennakointiryhmässä. Valtakunnallisia ennakointiverkostoja on kuitenkin muitakin, esimerkiksi [opettajankoulutusfoorumi](#) ^[7] ennakoii ja kehittää opettajankouluttajien osaamista kaikilla kouluasteilla ja Sosiaalialan amk-verkosto on tuottanut konkreettista tietoa muun muassa valmistuneiden työhönsijoittumisesta.

Ennakoinnin toimivuus ja kehittämistarpeet tutkinto-ohjelmissa

Haastatteluissa saadun näkökulman syventämiseksi elo-syyskuun vaihteessa 2019 opetushenkilöstölle tehtiin tiivis kysely ennakointikäytänteiden toimivuudesta. Kysely lähti 388 opettajalle, joista lähes puolet (183) vastasi (vastausprosentti 47 %). Vastausten perusteella käytänteitä tutkinto-ohjelmissa pidetään suureksi osaksi toimivina tai erinomaisesti toimivina. Parhaiten toimiviksi arvioitiin alan työelämän osaamistarpeiden ennakointi, jossa 69 % arvioi toimivuuden hyväksi tai erinomaiseksi. Alan tulevaisuuden haasteiden ennakoinnissa 61 % piti käytänteitä toimivina tai erinomaisina. Yli puolet arvioi käytäntöjen olevan toimivia oman henkilöstön osaamisen kehittämisessä suhteessa alan koulutustarjonnan kehittämiseen.

Nämä samat asiat nousivat esille myös vastaajien valitessa kolme asiaa, joita on heidän mielestään tarpeen jatkossa kehittää. Kärjessä jokaisella koulutusosastolla oli erittäin vahvasti alan työelämän osaamistarpeiden ennakointi, jonka asetti tärkeimmäksi joka kolmas vastaaja. Vastauksissa näkyy erinomaisesti ammattikorkeakoulun omaleimaisuus: ammattikorkeakoulun on uudistettava työelämää ja alueen elinkeinorakennetta, ja tämä toteutuu tki-työn lisäksi kouluttamalla uusia asiantuntijoita. Kun ennakoinnissa panostetaan näihin kolmeen asiaan, osaamistarpeiden ja alan tulevaisuuden haasteiden ennakointiin sekä henkilöstön osaamisen kehittämiseen, varmistetaan koulutuksen vetovoimaisuus ja kilpailukyky tulevaisuudessakin.

Vastaajien oli mahdollista antaa myös vapaata palautetta. Opettajien tuomat kehittämisasiat olivat yhteneviä haastatteluissa esille tulleiden asioiden kanssa. Ennakointiin toivotaan yhtenäisiä käytänteitä ja tavoitteellisuutta. Opettajien ennakointiosaamista kehittävät suorat työelämäyhteydet ja työelämäjaksot nähdään tärkeinä oman ammatillisen osaamisen ja opetustarjonnan kehittämisessä.

Miten tästä eteenpäin?

Ennakointikäytänteitä Oamkissa on runsaasti, mutta moninaisuudesta huolimatta työtä ei kuitenkaan tehdä systemaattisesti läpi organisaation, vaikka samoja elementtejä löytyy eri koulutusosastoilta. Onkin tarpeen miettiä, mitkä käytänteet ja toimintamallit ovat sellaisia, joita kannattaa yhtenäistää koko organisaatiossa ennakointia kehitettäessä. Samalla on myös kunnioitettava alakohtaisia eroavuuksia.

Ennakoinnin käytänteitä pidettiin tutkinto-ohjelmissa suurimmaksi osaksi toimivina, vaikka kehitettävääkin nähtiin. Haastattelujen ja kyselyn pohjalta käydään läpi sitä, mitkä asiat vaativat sisällöllistä kehittämistä. Ennakoinnin systematisointiin ja dokumentointiin, näkyväksi tekemiseen ja viestintään on kiinnitettävä huomiota koko Oamkissa. Jatkossa myös ennakoinnin pohjalta tehtyjä kehittämistoimia seurataan vuosittain.

Ennakointi ja sen käytäntöön vieminen koetaan usein vaikeaksi. Näkymä lähitulevaisuuteen voi olla selkeä, mutta useamman vuoden päähän asioiden ennakointi on jo haastavaa – siihen on kuitenkin kiinnitettävä huomiota, koska tutkinto-ohjelmissa muutokset vievät aikaa. Tällöin ennakoinnin kohteina ovat uudet asiat, uudenlainen toiminta ja kaikkienensa erilainen toimintaympäristö: toimialat, ammatit, koulutuskokonaisuudet, osaamisvaatimukset ja kehittämisalueet. Nämä ovat tulevaisuuden ihmiselle ja yhteiskunnalle merkittäviä viitekehyksiä.

Lähteet

1. [Valovirta, V. & Hjelt, M. 2005. Onnistumista punniten, tulevaa luodaten. Arviointi ja ennakointi strategisen päätöksenteon tukena innovaatio- ja teknologiapolitiikan esimerkkien valossa. Hallinnon tutkimus 24:3. Hallinnon tutkimuksen seura, Tampere. Hakupäivä 2.8.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1342989>](#)
2. [Parkkonen, P. & Vataja, K. 2019. Näkökulmia ja lähestymistapoja tulevaisuustyön ja ennakoinnin arviointiin. Futura 1. Hakupäivä 2.8.2019. <https://www.sitra.fi/julkaisut...>](#)
3. [Shahkoohin ym. Shahkooh, KA., Abdollahi, A., Fasanghari, M. & Azadnia, M. 2009. A Foresight based Framework for E-government Strategic Planning. Journal of Software 4 \(6\), 544–549. Hakupäivä 2.8.2019. <http://www.jssoftware.us/vol4/jsw0406-7.pdf>](#)
4. [Slaughter, R. 2013. What is strategic foresight? In Strategic foresight: From theory to practice. Methods, tools and culture. Strategic Foresight White Paper. Hakupäivä 5.8.2019. <http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub...>](#)
5. [Myllylä, Y., Hämäläinen, M., Hynynen, S., Huisko, H., Arola, T. & Mustapää, O. 2019. Etiäinen – koulutustarpeiden ennakointi. Pilottihaastattelukierroksen yhteenveto. 28.1.2019 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Xamk. Hakupäivä 7.8.2019. <https://www.xamk.fi/wp-content/uploads/2019/02...>](#)
6. [Opetushallitus. 2020. Osaamisen ennakointifoorumi \(Oef\). Hakupäivä 14.4.2020. <https://www.oph.fi/fi/palvelut/osaamisen-ennakointifoorumi-oef>](#)
7. [Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opettajankoulutusfoorumi. Hakupäivä 14.4.2020. <https://minedu.fi/opettajankoulutusfoorumi>](#)

Metatiedot

Nimeke: ”Kyllä me suunnitellaan, ennakoidaan ja kehitetään” – Ennakointi Oulun ammattikorkeakoulussa

Tekijä: Ahvenlampi Sari; Kinnunen Ismo

Aihe, asiasanat: ammattikorkeakoulut, ennakointi, kehittäminen, koulutus, koulutusalat

Tiivistelmä: Ennakoinnin kartoituksen lähtökohtana oli selvittää, mitä erilaisia tapoja Oulun ammattikorkeakoulun koulutusosastoilla on ennakoida tulevaisuuden koulutustarpeita. Koulutusosastoitain haastateltiin koulutus- ja tki-johtajia, tutkintovastaavia ja tiimipäälliköitä. Lisäksi haastateltiin omana ryhmänään ylempien ammattikorkeakoulujen tutkintovastaavia sekä yrittäjyydestä vastaavia henkilöitä. Haastattelujen jälkeen syvennettiin näkökulmaa tiiviillä kyselyllä, joka tehtiin elo-syyskuussa 2019 opetustehtävissä toimiville. Kyselyssä selvitettiin ennakointikäytäntöjen toimivuutta ja kehittämistarpeita.

Kyselyn perusteella ennakointikäytäntöjä koulutusohjelmissa pidetään suurelta osin toimivina. Ennakointia tapahtuu pääsääntöisesti kolmella eri tavalla:

1. osallistumalla oman alan kehittämistyöhön ja seuraamalla sitä, 2. sidosryhmäyhteistyön avulla sekä 3. kartoitusten ja analyysien avulla.

Ennakointikäytänteitä Oamkissa on runsaasti, mutta moninaisuudesta huolimatta työtä ei kuitenkaan tehdä systemaattisesti läpi organisaation. Ennakoinnin systematisointiin ja dokumentointiin, näkyväksi tekemiseen ja viestintään onkin kiinnitettävä huomiota koko Oamkissa.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2020-05-06

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020041415391>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Ahvenlampi, S. & Kinnunen, I. 2020. "Kyllä me suunnitellaan, ennakoidaan ja kehitetään" – Ennakointi Oulun ammattikorkeakoulussa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 27. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020041415391>.